

Glorious Gathering

וילך תשע"ז

19

DEUTERONOMY

PARASHAS VAYEILECH

31 / 12-19

¹⁰ Moses commanded them, saying, "At the end of seven years, at the time of the Sabbatical year, during the Succos festival, ¹¹ when all Israel comes to appear before HASHEM, your God,

in the place that He will choose, you shall read this Torah before all Israel, in their ears, ¹² Gather together the people — the men, the women, and the small children, and your stranger who is in your cities — so that they will hear and so that they will learn, and they shall fear HASHEM, your God, and be careful to perform all the words of this Torah. ¹³ And their children who do not know — they shall hear and they shall learn to fear HASHEM, your God, all the days that you live on the land to which you are crossing the Jordan, to possess it."

4

Rav Hunk

שנים — At the end of seven years. R' Bachya comments that the seven-year *shemittah* cycle alludes to the fact that the world will last for seven millennia, and the seventh millennium will introduce a new period. Accordingly, the Torah is read publicly at the start of the eighth year, at the completion of the *shemittah* cycle to signify that Hashem looks into the Torah in order to build a new world. Likewise, the announcement of the Sabbath of

16

10-13. Hakhel/The king reads to the entire nation from Deuteronomy. Once every seven years — on the first day of Chol HaMoed [Intermediate Days] of Succos that followed the Sabbatical Year — the entire nation was commanded to come together at the Temple to listen to the king read to them from Deuteronomy. He read from the beginning of the Book to the end of the first paragraph of the Shema (6:9), the second paragraph of the Shema (11:13-21), and 14:22-28:69. These passages are all on the general subject of allegiance to God, the covenant, and reward and punishment.

The reason for this commandment is that the primary foundation of Jewish life is the Torah, and through it Jews are distinguished from all other nations to enjoy the highest possible spiritual pleasure. This being so, it is fitting that all

2 זמן כנסת

א. מה ראה הכתוב להורות ולצוות על הבאת הטף ולמנותו בין אלו המצווים להתאסף עם כל ישראל ביום הקהל?

פרשת וילך

מראש צורים

366

3

שכג לתורה פרשת וילך אונים 5

תקרא את התורה הזאת. בסוטה מ"א מפורש שהמלך קורא מתחלת אלה הדברים עד שמע ושמע והיה אם שמוע עשר תעשר כי תכלה לעשר ופרשת המלך וברכות וקלות ופירשי שמשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסף ומתנת עניים והפרשת תרו"מ וק"ק שהרי בשנת השמיטה אין אסף וזאין חיוב מעשרות. ובטור על התורה ראיתן שמפני שבשנת השביעית פטוין מהפרשת תרו"מ והורגלו כן במשך שנה נעשה שכחה ואפשר שיסכחו להפריש את התבואות שיגדלו בשמינית, לפיכך קורא המלך באזניהם מ"ת וכל הפרשיות המדברות מתרו"מ להזכירם. שמעתה הם חייבים בזה ע"כ ואם מטעם זה הלא אפשר לחשוש שמפני ההרגל לאכול משנות וכרמים של אחרים (שאו הכל הפקר) יש

במועד שנת השמיטה

• אולם לאור דברים אלו נשאלות מספר שאלות: מוע קבעה התורה את מועד מעמד קדוש זה דוקא במוצאי שנת השביעית?

לא מסתבר שהתורה באה רק לנצל את העליה לרגל לצורך התקהלות זו, שהרי כאמור, גם הפטורים ממצוות העליה לרגל חייבים היו להגיע במועד זה לקיום מצוות הקהל. מסתבר, איפוא, וכך גם משתמע מלשון הכתובים, שקיום מצווה זו קשור בקשר ענייני-פנימי למצוות השמיטה שקדמה לו. (ועיין ב"שפתי צדיק", אות ו, שהסתפק הלכה למעשה, מהו

ועוד מבקשים אנו לדעת מהו הקשר הפנימי שבין מצווה רבתה זו לבין חג הסוכות. כיון שנחבאר שמעמד "הקהל" אמור להיות כעין חזרה על מעמד הר סיני, לכאורה, יאה יותר היה להסמיכו לחג השבועות, זמן מתן תורתנו?

6

פתיחה למחזור קדש

מעמד "הקהל" שבחג הסוכות שבמוצאי השביעית מהווה סיום אדיר לשנת השמיטה, שכולה קודש לה' כשבת בראשית. אולם מעמד נאדר בקודש זה מהווה גם פתיחה גם פתיחה נאותה לשנים שיבואו לאחריה. מיד לאחר תום שנת השמיטה שוב יוצאים החקלאים לעבד את שדותיהם, לחרוש ולזרוע. במעבר מאוירת הקודש של שנת השבע לאוירת החולין של עבודת הקרקע ישנו סיכון מסוים, ועל כן מחייבת התורה שמעבר זה ייעשה דוקא מתוך משנה התקשרות אליה. מעמד "הקהל" נועד גם כן לחזק את עובדי האדמה, שגם בשש השנים הבאות עליהם, לא יתפנו לעבדים נרצעים לקרקעותיהם ולכרמיהם. דוקא אז חשוב להדגיש

Sukkos - The Season of Our Joy

In light of this, we can understand why Hashem chose to have us perform the mitzvah of hakheil during the festival of Sukkos. The mitzvah of "Rejoice during your festival" is found in the Torah specifically regarding the festival of Sukkos. Rambam explains (Hilchos Lulav 8:2) that "although we are commanded to rejoice during all the festivals, a heightened sense of joy was felt in the Beis Hamikdash during the festival of Sukkos." It is against the background of this maximum joy that we can best instill in our hearts the desire to study the Torah with enthusiasm. Joy is essential for successful Torah study, as Chazal teach (Shabbos 30b), "One cannot truly understand a halachah unless one is infused with the joy of fulfilling mitzvos."

There is yet another aspect to this connection: The uniqueness of the joy of Sukkos was that it was not expressed with mere levity, nor was it simply a happy occasion. It was the pinnacle of joy, combined with the love of Hashem and the fear of Hashem. It was the simultaneous coexistence of the seemingly contradictory sensations of joy, love and awe that came together as one on Sukkos. It was joy that was experienced in the Beis Hamikdash, where everyone conducted himself with the utmost respect and fear

for the Presence of the Shechinah. This was the fulfillment of the pasuk (Tehillim 2:11), "Rejoice with trembling," as Chazal explain (Brachos 30b), "There must be trembling in the very setting where there is joy."

This same mixture of fear and joy was present when the mitzvah of hakheil was performed. Everyone stood together listening to the king reading the Torah. The very presence of the king inspired fear and awe. Thus, Rambam ruled that the people had to listen to the reading of hakheil "with fear, awe and trembling," as we cited above.

After a Year's Break from the Mundane

Once we have established that the purpose of the mitzvah of hakheil is to instill enthusiasm for Torah study in the hearts of the people, we can explain as well why Hashem scheduled this mitzvah to be performed immediately after the shemittah year. During shemittah the majority of the people, who normally supported themselves through farming, did not involve themselves in pursuing their livelihood at all. By this time they were comfortably removed from their earthly pursuits, and their hearts were ready for deep Torah study. (See more about this in the Meshech Chachmah's comment to Devarim 31:10.)

At this moment, when the people have cleared their minds of all mundane activity for an entire year, their hearts can be the most receptive to hearing the Torah and to cultivating a love for Torah and Torah study. Furthermore, it is likely that the nation recis more united at this time, since the barriers between the wealthy and the poor were broken down during the shemittah year, when the landowners leave their estates open to everyone.

The festival of Sukkos also lends itself to this concept, since the four species we use for the mitzvah on Sukkos represent all four classes within the nation. As Chazal teach (Vayikra Rabbah 30:12), "Hashem said, 'Tie the species together into one bundle, and they will atone for one another.'"

שט עליון פרשת וילך לתת

צריך להבין מדוע עורכים מעמד גדול זה בסוף שנת השמיטה, אחרי שכבר חזרו בעלי השדות אל שדותיהם ומלאכתם ולא יהיה להם זמן להתבונן בירשמים שיקלטו במעמד הגדול ועלולים לשכוח הכל, עדיף היה לכאורה לעשות מעמד זה בתחילת שנת השמיטה, ואז אחרי המעמד הגדול שיצאו ממנה בחיזוק גדול לתורה ולעבודת השם, יהיה להם זמן משך ושנה לספוג מה שראו ושמעו ולהתחזק בעבודת השם.

ביאר הגאון רבי שמאי צאהן זצ"ל ראש ישיבת נצח ישראל סונדרלנד שבאנגליה: אדרבה, כדי שיחול הרושם של מעמד זה צריך הרבה הכנה, ורק על ידי הכנה של שנה שלימה של שמיטה שהאדם אינו עובד על שדהו, וזמנו מופנה יותר ללמוד תורה ולהתחזק בקיום המצוות ודביקות בהשם שזו התכלית של שנת השבע, אז אחרי שנה כזאת יהיה מוכשר לקבל את הרושם של מצות הקהל.

לומדים או מזה לקח מופלא, עומדים או לפני ר"ה, יום הדין מתקרב וכל אחד רוצה לזכות בדין ולהכתב לכל טוב, להיות מושפע מקדושת היום לחזק את עצמו בקבלת עול מלכות שמים, אבל הדברים לא נעשים מאליהם. וזה אנו לומדים מפרשה זו, שכדי להיות מושפע ולקבל רושם מן היום צריך הרבה הכנה, להתחזק בעבודת השם ולהתבונן בענייני ר"ה - מלכיות זכרונות ושופרות, וככל שנתכונן יותר נוכל לקוות שנצא מן היום בחיזוק של קיימא.

7

ולחזק כי העבודות היחידה המוכרת בעולמנו של היהודי היא העבודות לאדון כל הארץ, שפירושה המעשי הוא התקשרות לתורה. בכיוון זה היה מעמד "הקהל" אמור להדק את הקשר שבין עם ישראל והתורה, ולהקנות מימד עמוק יותר לקנין התורה של כליות העם.

כאמור, הסתמכות זו מושגת בשנת השמיטה באמצעות ההימנעות מכל מלאכת קרקע, ובהפקרת השדות לכל דכפין, ומגיעה לשיאה בתום שנת השמיטה בשמיטת החובות. אולם גוון מיוחד לבטחון-חי זה מודגש בחג הסוכות.

כל עניינה של הסוכה נתפרש על ידי המפרשים (עין כלי יקר, ויקרא כג, מג) כאמצעי לכל ינטח האדם בעושרו ולבל יעז בעומו ידו. לפיכך ציוותה התורה לנטוש את בתי האבן היציבים ולעבור לדירת עראי המסוככת בצורה רופפת, להצביע על כך שעיקר מחסוהו של היהודי הוא דווקא בצל כנפי השכינה. זהו הזכר לעניי הכבוד שבם חסו ישראל בצאתם ממצרים. אם מנקודת מבט זו מביטים אנו על חג הסוכות, בהחלט ניתן לומר שחג הסוכות שבמוצאי שביעית הוא הסוכות שבסוכות. כאן בולט עוד יותר המעבר מהסתמכות על זרוע בשר להישענות על מאמרו של הקב"ה. אם בכל חג סוכות מבליט האדם מישראל את התעלותו מעל קנייני החומר ודביקותו בעניינים שברוח, הרי בסוכות של "מקץ שבע שנים" עיקרון זה מודגש פי כמה וכמה.

שמון פרשת וילך ויקרא

וקשה להבין דלמה תלה זאת בשנת השמיטה כיון שבאחר גמר השמיטה בשנה השמינית, וא"כ הי' יכול לומר בפשיטות בשנה השמינית.

ודבר נעים ראיתי ב"מי השילוח" שכתב, וזנה השיר שהלויים היו אומרים בבית המקדש הי' ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלאה, ולמה דוקא אמרו השירה הזאת, אלא דכיון דלאחר השביתה של שבת מתחיל יום הראשון ששת ימי המעשה ועבודת האדם, ע"כ שרו או דצריכים להבין מקודם דלה' הארץ ומלואה, וכל עבודת האדם תלוי' בו יתברך דכל הארץ ש"ו דזה יסוד הכל; וכמו"כ כאן, לאחר שנת השמיטה דהארץ בטילה לגמרי מעבודה, וכעת מתחיל שנת השמיני והכל חוזרים לעבודת האדמה, ויכולים לטעות כאילו הכל תלוי בהם ובעבודתם, ע"כ באה מצות הקהל להשריש בהם האמונה והידיעה כי לה' הארץ ומלואה, וכל עבודתם אינו אלא לזכות לברכת ה' ולכן קרא לפניהם משנה תורה, ושפ"י. (וכעין זה איתא גם במשך חכמה.) ועפ"י נראה לי לרמוז דמנהג הספרדים וגם המתפללים נוסח ספרד לומר בתפלת ערבית של ראש השנה אותו מזמור של "לה' הארץ ומלואה", ואף שמדברי החיד"א נראה דבא כסגולה לפרנסה אבל יתכן דבאמת בא על כוונה זו, שיכיר האדם תיכף בתחלת השנה כי "לה' הארץ ומלואה" - שכל מעשה האדם אינו אלא לזכות לשפע הבאה בכרכת ה', שהכל שלו ובוה תלוי גם הפרנסה.

90 תיאור צורף

אמרו המפרשים שאכן קיומה של מצוות השמיטה הוא שהשכיר את ישראל ועשאו ראויים למעמד הקהל, דווקא במועד חג הסוכות.

יפה פירש ענין זה רבי יצחק עראמה, בעל "עקידת יצחק". הרי כאמור מצוות "הקהל" נועדה לחזק את רגשות היראה ולהגביר את כבוד הדת, וזו דורשת הכנה ובתי. רק לאחר שנת השמיטה שבה שבתו ישראל מכל מלאכת קרקע, ושבייתה זו נוצלה אצלם לבטח לשם עיסוק מוגבר בתורה ובעבודת ה', ולאחר ראש השנה ויום הכיפורים שבו נטהרו ישראל מעוונותיהם, ולאחר שהתעלו עוד יותר עד שזכו להתכנס בצילא מדמינותא, או אז הם נעשו ראויים להתקהל למעמד הנשגב, שהזכיר את מעמד סיני.

ישנם ענינים, הנראים לנו כטפלים, שיתכן גם בלעדיהם, בשעה שכל העליה הרוחנית תלויה בהם. הם בבחינת בית-קבול לקלוט את העליה הרוחנית. כאשר אין בית-קבול הכל יורד לטמיון. אחד היסודות העיקריים היא, שרוחניות זקוקה לכל, ובלי כלי - נשפך העולם הרוחני לתהום

אומרים אנו בהגדה של פסח: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה * - דיינו". זה נתנה לנו ההתקרבות לפני הר סיני, שאפילו בלי תורה גם היה לנו די? חז"ל אומרים (שם קמ"ו) "ישראל שעמדו על הר סיני - זקקה זוהמתן". הכוונה, שדחש, בשעה שפיתה את חוה לאכול מעץ הדעת, הטיל בה

זוהמא. אותה זוהמא עברה לכל המין האנושי. כשעמדו ישראל על הר סיני, עוד קודם שקבלו את התורה, פסקה זוהמתן. [אלא שאח"כ, בחטא העגל, אברו שוב מעלה זאת וחזרה זוהמתן]. א"כ זכו למדרגת אדם הראשון קודם לחטא בלי לקבל תורה! קבלת התורה עשתה אותם למצויים ועושים, אבל גם בלי קבלת התורה זכו לטהרה מוחלטת. איך וכמה הגיעו למדרגה כה עצומה בלי תורה?

אם מתבוננים בפסוקים שנאמרו קודם מתן תורה, שחלקם בפר' יתרו וחלקם בפר' משפטים, רואים את ההכנה העצומה שהכינו עצמם כדי לקבל תורה. ויסעו מרפידיים ויבואו מדבר סיני (שמות י"ג, דורשים חז"ל: יצ"ל) שכשם שביאתם למדבר סיני היתה כחשובה, כך נסיעתם מרפידיים היתה כחשובה. מרגע שיצאו מרפידיים עד ביאתם להר סיני היו במצב של תשובה. וידעו שם ישראל נגד ההר' דורשים חז"ל "בלב אחד כאיש אחד", דהיינו, בלי גריגר על פירוד, כאילו שכל הכלל ישראל הוא גוף אחד ולב אחד. שלמות של אחדות.

מה היתה, א"כ, ההקדמה למתן תורה? כל עם ישראל חזר בתשובה, הגיע לאחדות עצומה, קבל על עצמן עול תורה, מבלי לדעת מאש מה יצוה עליהן. מהו המשותף בכל הענינים האלה?

הכל מקופל וטמון במלה אחת - **הכנה**! הכנה היא ענין כ"כ אדיר, שבהכנה לבד טמונה כל האחרית, כפי שרואים, שעדיין לא קבלו תורה ובלי תורה לכאורה אין עדיין כלום, אעפ"כ זכו למדרגה עצומה שפסקה זוהמתן. עליה רוחנית זקוקה לכלי, ונלי הקבול לאותה עליה רוחנית היא - הכנה. ככל שהכנה גדולה יותר, יתר גדולים הממדים של כלי הקבול - ממילא, זוכה האדם למילוי רוחני גדול יותר. בהכנה לבד טמונה כל האחרית. כשארם מכן עצמו הכנה גדולה, ההכנה עצמה מרוממת אותו רוממות עצומה.

אם נעשה חשבון הנפש נזכח לדעת, שאחת הסיבות העיקריות שאיננו זוכים להתרומם מתפילה, להתעלות ממצוות, לעלות ממוסר - מפני שאנו ממש נופלים לתוכם! מדוע אינו מרגישים כלל קדושת שבת? מפני שאנו נופלים לתן השבת! חז"ל מספרים (א"ח ק"ט) על ר' חנינא, שהיה מתעטף לפני כניסת השבת ועומד ואומר: "בואו נוצ: לקראת שבת המלכה", וכן פוסק הרמב"ם להלכה, (פ"א ל' מהל' שבת ס"ג), שאדם צריך להתעטף בציצית, קודם כניסת השבת, ולשבת בכובד ראש, וליחל קבל פני השבת, כאדם היוצא לקראת מלך.

אותה שבת, אותה תפילה, אותה מצוה, אותה מחצית השעה של לימוד המוסר עם הכנה לפניך, ובלי הכנה - הם ממש שני עולמות! כל ברכה שאנו מוציאים מפינו במשך היום, עם הכנה, של שניות ספורות ממש, ובלי הכנה - הן שוב שני עולמות! כמה פעמים קורה לנו שאיננו יודעים כלל אם ברכנו: איך אפשר להתעלות מתפילה, כשנופלים לתוכה, ועוד מקצצים מלפניה ומאחריה? איך אפשר להתעלות מקדושת שבת, כשעושים מלאכה דאורייתא עד דקוח ספורות לפני שקיעה? איך אפשר להתרומם, מאותן מצוות ספורות, שאנו מקיימים מדי יום ביומו, כשנופלים לתוכן, מבלי להתבונן מה אנו עומדים לעשות?

16

אם מתבוננים מתברר שכל מציאות העוה"ז, היא - הכנה, הכנה לעוה"ב. "העוה"ז דומה לגרוודור בפני העוה"ב, התקן עצמן בפרוודור, כדי שתכנס לטרקלין" (אג"ת ד' טו). כל התורה שאנו לומדים, כל המצוות שאנו מקיימים, כל התפילות שאנו מתפללים כל שנות חיינו - הכל הכנה! זו ההויה הממלאה אותנו בעוה"ז - הכנה! כפי שהרמ"ח לוצאטו ז"ל מתבטא בתחילת ה"מסילת ישרים" - "כי הוא וזכרנו, בהכנה המצטרפת לדבר הזה", אלא, שכדי לזכות שהעוה"ז יהיה באמת הכנה לעוה"ב, עלינו להכין כלי, והכלי היא - ההכנה.

גודל ההכנה, כך הופכים אנו את עצמנו לכלי קבול לעליה רוחנית. בלי הכנה יכול אדם להתפלל שנים רבות, לקיים מצוות שנים רבות - והוא נשאר באותו מקום!

לא דורשים מאתנו הרבה - רק זאת - שלא ניפול לר"ך התפילה, לתוך המצוה, לתוך השבת, לתוך לימוד המוסר. אילו היינו מקיימים דקות ספורות למחשבה הראשונית: "מה אני עומד לעשות ולפני מי אני עומד לעשות", היינו הופכים עצמנו לכלי, וכשיש כלי מוכשחים אנו "פתחו לי פתח וכו' כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים, שיהיו עגלות וקרונות נכנסו בהן" (שם"ה, פ"א) - הכנה כחודה של מחט וסייעתא דשמיא בלי גבול!

17

גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו

דבר ההקבלה בין מעמד "הקהל" לבין מעמד הר סיני נדרש גם בדברי ה"שפת אמת" (וילך, תרמ"ב). אף הוא מסביר ששמירת השמיטה היתה הרקע שרק על גביו יכלה להתקיים מצוות "הקהל". בעת מתן התורה בסיני התעלו ישראל ברוחם לדרגות נישאות ביותר בהכריוזם פה אהר "נעשה ונשמע". הכרוז זו היתה כל כך נשגבה, עד שלפני ערותם של חז"ל, אפילו קודשא בריך הוא התפעל ממנה. כפי שנאמר בגמרא (שבת פ"א א):

אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע", יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני ר"ו זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב (תהלים ק"ג): "ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח, עושי דברו לשמוע בקול דברו".
מה מאלפת העובדה שפסוק זה שבתהלים הן במלאכים, גבורי הכח,

וכך בעבודת המידות. הרמ"ח לוצאטו ז"ל, כשהוא מבאר את הדרך כיצד זוכים למדת הטהרה, כותב (מ"א, פ"ו): "ומן המעשים המדריכים את האדם לבוא לידי מדה זו, הוא ההזמנה לדברי העבודה והמצוות, והיינו, שלא יכנס בקיום המצוה בפתע פתאום, שאין דעתו עדיין מיושבת עליו ויכולה להתבונן במה שהוא עושה, אלא יזמין עצמו לדרך, ויכין לבו במתן עד שיכנס בהתבוננות, ואז יתבונן מה הוא הולך לעשות ולפני מי הוא הולך לעשות".

מדויק לשונו משמע, שהתבוננות היא מצב, שאליו יכול אדם להביא את הלב, למרות שעדיין אינו מתבונן במשהו מסוים. התבוננות היא מצב, שאדם מרגיש עצמו, באותם רגעים של התבוננות, משוחרר מטרודות, מלחצים, ממידות רעות - הוא מיושב בדעתו, השכל ער לחלוטין - אז מסוגל הוא להעביר תחת שבט הבקורת של שכלו פעולות ודבורים, העומדים להעשות על ידו. לכן אומר הרמ"ח לוצאטו ז"ל, שיכין לבו במתינות, עד שיכנס בהתבוננות, וכאשר יהיה במצב של התבוננות, אז יתבונן מה הוא הולך לעשות ולפני מי הוא הולך

the one other time when Hashem commanded Moshe Rabbeinu: "Hakheil es ha'am - Gather the nation..." - in preparation for receiving the Torah at Mount Sinai. At that gathering as well, the purpose was so that "I will make them hear My Words so that they will learn to fear Me forever." The mitzvah of hakheil helps the nation to relive, on some level, that awesome encounter at Har Sinai, with much the same effect.

We can perceive this connection from the Rambam as well. He writes (Hilchos Chagigah 3:6) regarding the mitzvah of hakheil: "Converts to Judaism, who have less exposure [to the Torah's traditions], must prepare themselves and listen with all their concentration. They must hear [the Torah being read] with the same fear and awe and trembling as [the people had] on the day that [the Torah] was given at Sinai... the convert must picture himself as if he were hearing the Torah directly through Hashem's Voice, as if he were being commanded to accept the mitzvos at that very moment."

22

מעתה נראה לומר, כי לאחר שנה שכוז, שנה של רוחניות צרופה, שנה של שקיעות בלימוד - מבקשת התורה הקדושה שאנו לא נצא תיכף ומיד לאוירת החולין... היא מבקשת לעצור אותנו לרגע, את כולנו, את הזקנים והנערים, את הנשים ואת הטף - למעמך כביר ונשגב של דבקות בה, של קרבת אלוקים בבית מקדשו!

בכך, אנו כביכול מראים לקב"ה שקשה עלינו לפרוש מתורתו ומעבודתו. קשה לנו לעזוב את בית המדרש ולחזור לעבודת החולין. אנו היינו רוצים - אילו היו דברים תלויים בנו - להמשיך ולשקוד על דלתי חכמתו תמיד, בבחינת 'שבת

בבית ה' כל ימי חיי! אלא שלמרבית הצער - אין לנו ברירה אלא לעשות לפרנסתנו, שהרי כבר נתקלל האדם בקללת 'בזיעת אפיק תאכל לחם'... לפיכך, בליט ברירה אנו הוזרים אל השדות ואל הכרמים, אולם מתוך כאב וצער!

וכאן חשוב להדגיש, כי לאופן שבו אנו עוזבים את בית המדרש וחוזרים לעבודת היום יום - ישנה משמעות מכרעת. שכן הנה למדנו בגמרא (עבודה זרה ג, ע"א - ע"ב), כי לעתיד לבוא יבואו האומות כולן. בטרונאי כלפי הקב"ה, על שלא נתן להם את התורה, ויבקשו לקבל אותה למפרע... וכאן, מ' בירים חז"ל כי אמנם מצד הדין אין כל הצדקה לטענתם, אולם בכל אופן - הקב"ה לא ידקדק עמם בדין, אלא כך יתנהלו הדברים:

הקב"ה יאמר להם: "מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה!", ואז 'מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והי' זש ברוך הוא מקדיו עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט נסורתו ויוצא'... כלומר האומות לא יקיימו אפילו את המצוה הבודדת הזו בה הם צטוו, ובכך יוכיחו כי אינם ראויים לגמול ולשכר טוב כמו ישראל.

אלא שכאן, שואלת הגמרא שאלה: כידוע, ה'מצטער' - פטור מן הסוכה, ונמצא שאותם גויים באמת פטורים היו ממצות סוכה אחר שהם ניצטערים בשל החמו שהקדיר עליהם הקב"ה! מעתה, מה התביעה עליהם אם אמנם הם יצאו מסוכתנו ולא קיימו את המצוה שקיבלו? הלא גם ישראל היו נוהגים בדיוק אותו הדבר!

* אכן מיישבת הגמרא את הקושיה ואומרת: "נהי דפטו בעוטי מי מבעטי?" כלומר: הן אמנם גם ישראל היו יוצאים מסוכתם באותן סיבות שבהן עשו כ אומות העולם, אולם ישראל היו יוצאים מהסוכה בצער! הם לא היו מבעטיו ויוצאים - אלא בוכים ויוצאים!

הרי לנו, כי ישנו הבדל מהותי בין מי שעוזב את סוכתו וסוכה - לבין מי שעוזב את סוכתו ומבעט בה... כלומר: גם לאופן שבו אדם מתייחס אל המניעות המונעו ממנו לקיים מצוה מהמצוות - ישנה משמעות מכרעת! בני ישראל, גם אם ה' עוזבים את סוכתם - היו מקבלים שכר כמי שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאו שהרי במעשיהם הוכיחו שהם רוצים ומשתוקקים לקיימה! ולעומת זאת, הגויי - לא קבלו כל שכר, וזאת מאחר שבעטו בסוכתם!

כשם שהוא נדרש בפי חז"ל (ויקרא רבה א, א) על מקבלי התורה בסיני, כך הוא גם נדרש על שומרי השביעית כהלכתה:

"גבורי כח עושי דברו", במה הכתוב מדבר? אמר רבי יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר. בנהוג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לטבת אחת, לחודש אחד, שמה לשאר ימות השנה? ודין חמי חקליה ביירה, כרמייה ביירה, (שדוה בור, כרמו בור) ויהיב ארנונא (מעלה מסים) ושוקת, יש לך גבור גדול מזה!

הוברת השדות והכרמים שנה תמימה והפקרתם לכל מאן דבעי, מעידה על גבורת רוחם של שומרי השמיטה, ומאחר שאלו זכו להיות מכלל "גבורי כח עושי דברו", הם הראויים "לשמוע בקול דברו", במעמד הקהל. "השפת אמת" מוסיף שלזה רמזו חז"ל (הובאו דבריהם ברש"י תחילת פרשת "בהר") בהצביעם על סמיכות העניינים שבין "השמיטה" ל"הר סיני".

מסתבר שזוהי הסיבה שחייבה התורה שבמעמד הקהל ישתתפו כל העם, ללא יוצא מן הכלל. ההצטופפות של כל העם: אנשים, נשים וטף, זקנים באים בימים לצד בני תשחורת, גרים שזה מקרוב באו לחסות תחת * כנפי השכינה בצד חכמי התורה וראשי הסנהדרין, באה כמו לשחזר את המעמד הקדום שבסיני, שהדיו עדיין זכורים היטב.

20 עמק הפרשה * גיל חינוך הקטנים - מומתי? למה צריכה

הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל (בהקדמתו לשולחן ערוך הוצאת מכון ירושלים) כתב לבאר את מצות הקהל בכך שהיא מסמלת מעין קבלת תורה מחודשת, וזו הסיבה בעטיה כולם היו צריכים להיות נוכחים שם, גם הנשים והטף, בזאת ביאר את דברי המדרש (שהובא בפירש"י על אתר) המעלה תמיהה: למה מביאים הטף? ומתרגם: כדי ליתן שכר למביאייהם. אין זו הבאה רגילה, אלא, שעל ידי כך נוצר מעמד כעין מעמד הר סיני.

מעמד הקהל - מעמד הר סיני

הוא תמך את יתדותיו בהסתמכותו על לשון הרמב"ם (הלכות הגיגה פרק ג, ה-ו) שכתב על מעמד הקהל: "חייבים להכין ליבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה גילה ברעדה כיום שניתנה בהר סיני וגו' ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה". עוד דייק זאת מדברי הרמב"ם (שם) לגבי סדר הקריאה הנהוגה במעמד ההקהל:

"והיכן הוא קורא? מתחילת חומש ואלה הדברים' עד סוף פרשת שמע, ומדלג לזוהיה אם שמוע, ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד "מלבד הברית אשר כרת איתם בחורב" ופוסק. הדגשת הרמב"ם במילת ופוסק! לכאורה מיותרת, שהרי ממילא הוא יפסוק שם, כיון שאין מצוה לקרוא יותר.

מכח זה למד הגר"י הוטנר, שהרמב"ם הוסיף וכתב זאת, לומר, שאין להוסיף, כי אם יוסיף ויקרא יותר, על ידי כן, כבר לא יזכר המעמד המיוחד ככזה.

21 חרן

לכאורה יש להבין, מהזר שמצות 'קהל' נוהגת במוצאי שנת השמיטה, והיינו בשנה הראשונה למנין השבון שני השמיטה הבאה - אם כן מדוע מייחסת התורה את המצוה הזו לשנת השמיטה? מדוע היא משתמשת בנוסח אותו נצרך רש"י להסביר, במקום לומר בשטות: 'בשנה הראשונה למנין שני השמיטה'? הלא אין כל קשר בין מצות 'קהל' למצות השמיטה עצמה!

ונראה לומר, דהנה יאראנו כבר (עיי' לעיל פרשת בהר), שעניינה של מצות השמיטה הינו בכדי לאפשר לעובד האדמה שנה של לימוד תורה מבלי כל טרדות פרנסה שהן. הלה, אשר בישת שנות השמיטה עסוק מבוקר עד ליל בעבודת שדהו, ובפרט בתקופות הקציו והזריעה - אינו יכול למצוא בשנים כתיקונן די להשביע את רעבונו הרוחני של נפשו, ולפיכך העניקה לו התורה הקדושה את שנת השמיטה בכדי להשלים את החסרים הללו ולמלא את עצמו בתוכן רוחני.

24

"He lectured on the mitzvah of *Hakhel*," the two replied.

"What did he teach?" asked Rabbi Yehoshua.

"Rabbi Elazar ben Azariah took note of the Torah's commandment for all Jews — men, women, and children — to gather in Jerusalem for *Hakhel*. Rabbi Eliezer asked, "The men come to *Hakhel* to study Torah, and the women come to listen to the Torah being read, but why do the children come to *Hakhel*?"

Those of you who have had the embarrassing experience of having one of your children behave perfectly in shul until *Shemonah Esrei*, but then become loudly disturbing for the duration of the *tefillah* can truly appreciate this question. Why do the children come to *Hakhel*? It seems that they can only create mischief at this national gathering. Why shlep them along?

"The Torah commanded us to bring our children," answered Rabbi Elazar ben Azariah, "to provide eternal reward to those who brought them."

In *Nachlas Yaakov*, Rav Yaakov of Lisa (known as the *Nesivos*) explains that Hashem knew that we would have no choice but to bring our children to *Hakhel*. If all adults in *Klal Yisrael* were required to travel to Jerusalem, who would babysit the children? There would obviously be no option but to bring them along. Hashem, in his infinite kindness, wanted to reward us for doing something that we had to do anyway, says the *Nachlas Yaakov*, so he commanded us to bring our children.

But Rabbi Yehoshua's reaction to this teaching seems a bit exaggerated.

"You had this beautiful gem," exclaimed Rabbi Yehoshua, "and you tried to hide it from me!"

What was so special about this teaching?

The *Sefas Emes* and Rabbi Yerucham Levovitz both point out that Hashem does not reward us for simply expending the extra effort to bring our children. If Hashem were trying

to make the trip more difficult so that we would get greater rewards in *Olam Haba* (the World to Come), He could have required us to carry a 50 pound sack of potatoes up to the *Hakhel* ceremony! There must be more to the mitzvah of bringing children to *Hakhel*.

Therefore, *Sefas Emes* and Rav Yerucham explain, even very young children who cannot understand the words spoken to them can still absorb the message of *Hakhel*. They may not come away with any concrete lessons from the Torah reading at *Hakhel*, but they will certainly absorb some holiness, and years later, when they do begin to study Torah, the words they heard at *Hakhel* will not be totally foreign to them.

הוא הדין לענייננו. למרות שאין באפשרותם של כל עובדי האדמה לעזוב את שדותיהם ולהתמסר ללימוד התורה בבית המדרש - מכל מקום עליהם לעמוד במוצאי שנת השמיטה ולהכריז כביכול בעצם הופעתם למעמד הכביר של 'הקהל', כי רצונם הפומי והאמיתי - היה להשאר בין כתלי בית המדרש ולהמשיך להיות דבוקים בו יתב"ד, אלא שבכאב ובצער - אין להם ברירה כי אם לצאת ולהביא שבר רעבון בתינום! להורות כי אינם מבעטים - אלא אנוסים בלבד!

ואמנם, רעיון מקביל מוצאים אנו בספרי (פר' דאה פט"ז פ"ג, והר"ד בתוספות ראש השנה דף ה' ע"א ד"ה מה) על הפסוק (דברים ט"ז, ז): "ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלקיך בין ופנית בבקר והלכת לאהליך", שם ביאר כי מקרבן פסח לומדים אנו לכל הקרבנות שהם טעונים 'לינה', והיינו שאסור למקריב לעזוב את ירושלים ביום בו הקריב את קרבנו, אלא צריך הוא להשאר בירושלים וללון בה.

וטעמו של דבר, בכדי להורות כי אילו היו הדברים תלויים במקריב הקרבן - הוא היה מעדיף להשאר בירושלים עוד ועוד, ולספוג אל קרבו מלא חפניים מאורית הקדושה והרוממות השורה בה! אילו היה הדבר באפשרותו - הוא היה נותר בירושלים לנצח, בטרקלינו של מלך, ויושב בה על התורה והעבודה!

על כן, נדרש המקריב להשאר לילה נוסף בירושלים בכדי להורות כי הן אמנם אין זה מעשי מבחינתו להשאר בירושלים, אמנם מוכרח הוא לחזור לביתו ולעבודתו, אולם הוא עושה זאת בלב כבד, בצער ובכאב! קשה עליו פרידתו של מקום הקודש והקדוש!

אכן מוצאים אנו גם בשולחן ערוך (או"ח סימן צ', י"ב) שכתב: "מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה... אבל כשיצא מבית הכנסת אסור לרוץ". וביאר במשנה ברורה (שם ס"ק מ"ג): "לפי שמראה עצמו שעיכוב בבית הכנסת דומה עליו כמשאוי".

והוא הוא יסוד הדברים: גם כאשר אנו צריכים באמת ובתמים לצאת מבית המדרש, גם כאשר אנו נאלצים לעזוב את בית הכנסת - אסור לנו לעשות זאת בשמחה ובריצה, אלא צריכים אנו להביא לידי ביטוי בכל מעשינו ותנועותינו את הצער והכאב שאנו חשים בשל ההכרח המאלץ אותנו לעזוב את חצרות בית ה'!

26

Perhaps this is why Rav Yehoshua was so excited about Rabbi Elazar ben Azariah's teaching.

The *Talmud Yerushalmi* (*Yevamos* 1:6) relates that when Rav Yehoshua was a baby, his mother used to bring his crib into the *beis midrash* so he would absorb the sounds of Torah being studied.

Perhaps Rabbi Yehoshua was so excited because he had finally found a biblical source for his mother's efforts. Just like the children listening to *Hakhel*, Rabbi Yehoshua's little ears picked up the sounds of the Torah being studied in the *beis midrash*, and those sounds eventually paved the way for him to grow into the Torah scholar that he became.

27

Science Magazine of September 26, 1997 featured a study regarding the effects of reading to an eight-month-old baby. In the study, the researchers recited a specific set of words repeatedly to infants. Subsequently, those infants showed a significantly greater level of recognition of the words recited than of words that they had not heard before.

The main point of the study is that it is important to read to children, even when they seem too young to grasp the concepts we are reading to them. We knew this all along. The Torah told us that our children would absorb the words of *Hakhel* long before they could understand the words of the Torah.

עצות בהיגיון ממרן הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצוק"ל

וראוי להביא כאן כמה יסודות חשובים בענין הדוגמא האישית בחינוך שנאמרו ע"י מרן הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצוק"ל אשר יסודם הוא בדוגמא האישית של ההורים כלפי הילדים.

* "אברכים, צריכים להקפיד שיהיה קול התורה נשמע בביתם, כשקול התורה נשמע בבית - יש השראת השכינה בבית, וכשקול התורה ישמע בבית אזי כל החינוך יהיה אחרת, יהיה צניעות, יהיה חינוך הבנים והבנות. כשילדים קטנים רואים שאביהם יושב ולומד, כשרואים שהאב עסוק בתלמודו ואין לו זמן פנוי לבטלה, כאן צריך לברר את התוספות, כאן צריך לברר את השו"ע - מתחנכים הם לטוב, ויש דרך ארץ גדול בבית מכולם, יש ההערכה לאב ולבעל כזה שעסוק בתורה.

חושבני לעורר, כי הנה השאיפה של כל אחד ואחד צריכה שתהיה לגדול בלי גבול. לגדול בידיעת התורה, בקיום המצוות וביראת שמים. הדרך לזה ששעות שהותו בביתו יהיו המשך לשעות לימודו בביהמ"ד, שיהא לימודו ללא הפסק של שעות וזמנים, שכולו יהא שקוע בלימודו, ובכל רגע שהאפשרות בידו הוא ימשיך בלימודו במקום שעומד. להשתדל שבשעה שמסיים לימודו בישיבה או בכולל והולך לביתו, הרי יעתיק את הבית-מדרש לביתו, שקול התורה ישמע בו ובכך עושה את ביתו למקום תורה (דרכי החיים ח"א עמ' ר - רא).

עמק הפרשה * גיל חינוך הקטנים - ממתני?

נטילת ידים בבוקר לילדים הקטנים - סגולה טובה

* שמעתי ממורי ורבי מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין שליט"א שאמר בשם מרן קדוש ישראל רבי יעקב ישראל (הסטייפלר) זצ"ל שהורה שיש ליטול בבוקר ידיו של תינוק רך כבר מיום שנולד, כדי לערות עליו קדושה ולהשפיע טהרה על נשמתו. מקור קדום להוראה זו מצאנו ברברי מרן רבנו הבן איש חי (פרשת תולדות אות י) הכותב שיהיה כל אדם לצוות את אשתו שתעשה נטילת ידים לילדים הקטנים, אפילו שהם עדיין יונקים, ומנהג זה הוא סגולה טובה כדי שיגדלו הקטנים בטהרה ויהיו גידולי הקדש!!!

• חינוך אינו מתחיל מגיל שהילד מבין! חינוך מתחיל מהרגע שהילד יצא לאויר העולם!!!

אמרו רבותינו (אבות ד, ט): הלומד ילד למה הוא דומה? לדין כתובה על נייר חדש, אבל הלומד זקן למה הוא דומה? לדין כתובה על נייר מחוק.

* כל ילד - לוח ליבו נקרא נייר חלק, טבעו של נייר חדש הוא שכל דבר שירצה האדם לרשום בו יחקק באופן שיהיה רישומו ניכר באופן הנעלה ביותר. הכיתוב נחקק ונצטייר שם היטב בלי טשטוש, הוא נשאר לאורך ימים ושנים ללא שום שינוי, לעומת נייר מחוק שהקושי לכתוב עליו ניכר, שהרי השכבה הקודמת שכעת מטושטשת מפריעה לרישומו של הדין.

קטני השנים, ישאלו ויתמהו, על מה הרעש הגדול? לשם מה עזבנו את הבית המרווח ובאנו להצטופף בין המון האדם הזה? ועל ההורים מוטל להשיבם כפי רמת הבנתם, לבאר להם כי המכנה המשותף לכל אלו הוא השמיעה בקול דברי אלהים חיים וההליכה בדרך התורה והמצוות, להחזיר בליבם את החשיבות לה זכינו בהיותנו העם הנבחר. והעוללים הרכים, אשר אפילו לדבר אינם יודעים, גם הם ייצאו נשכרים, כי קדושת המעמד תכניס בנפשם הטהורה רושם כל ימחה, ותטביע בהם חותם לנצח, ליראה ולאהבה את ה'!

אין הכוונה - יפה

* אלא, אכן אותם תינוקים אינם יכולים ללמוד, אבל רושם כל שהוא יחרט בליבותיהם וזה יהווה הכנה לשנים יבואו, כאשר ישכילו ויחכמו, יהיה זה ביתר שאת ועוז שאז יהיו אותם מראות ניעורים וישפיעו את השפעתם הכבירה.

זו המרגלית היקרה לאין ערוך ממנה התפעל רבי יהושע, שעל האדם להבין שכל פעולה שעושה, גם אם לא תלמד אחרים עכשיו, תשאיר רושם על הרואים. בפרט צריכים לקנות מבט זה הורים שכאשר המה מתבוננים בילדיהם אפילו בינקותם יהיה להם מבט זה, שכל דבר משאיר רושם עליהם לטוב וחלילה למוטב ועליהם להשריש בתוכם שכל פעולה שעושים על כל צעד וצעד משפיע ועשוי להועיל או חלילה להזיק, ידיעה זו היא אכן מרגלית יקרה שיש לשמור עליה מכל משמר.

הכמה ומוסר ח"א עמ' ק"ג

"ישמעו שמיעת האוזן אז ששמעו שנאמרו דברים בה ולמדו, ישאלו בגלם וילמדו מן המבינים" (ספורו). "שאין זה דוקא הטף יונקי שדים, אבל הם הקטנים הקרובים להתחנך, וזה טעם ולמדו ליראה בעתיד" (רמב"ז)

* הנה שמיעת הטף והקטנים היא חלושה וקלושה במובן של הבנת, היא רק שמיעת האוזן, הם קולטים רק את המלים והדיבורים, אבל הם נקלטים במוח ובלב שלחם, וכך הם נשארים טמירים וצפונים בתת נפשם, וכאשר יגדלו, גידול תרתי משמע, גידול בחכמה ובשנים, אז יבינו מה ששמעו וקלטו, אז הם מפענחים ומפתחים את הדברים והעניינים בחכמתם שנתנוספה בהם, הם עוברים מחדש על שמיעתם כהעברת הקולמוס, ונדלק בהם ובשמיעתם אור חדש, אור השכל.

כך ובאופן זה מצטרף הלימוד שלומדים בהתגברותם, כאילו זהו עולם חדש בהבנת התורה, אבל האמת היא כי חומר הגלם היה גנוז בתוך נפשם וגופם מלפני הרבה שנים, עוד משנות הילדות שלהם, ממה שקלטו אז רק בשמיעת האוזן, ואילו עכשיו ישנו צירוף של החומר עם השכל יחד, והודות לזה, היינו לשמיעת האוזן, יש על מה שיחול השכל, ולולא הרישומים שהתהוו בכלי נפשם בהיותם קטנים, לא היה לו לשכל על מה לחול ולפתח. השמיעה אינה, איפוא, לבטלה, אלא ההיפך, היא היסוד להתפתחות השכל, וזה וזה גם יחד מצטרפים.

"צירף את המעילה לזמן מרובה" (כריתות טו, א), יש הלכה במעילה שכשהנהגה היום בחצי פרוטה, ולאחר שנת חזר ונהנה הצי פרוטה, והכל בהעלם אחד, מצטרף שיהיה כנהנה בשוה פרוטה יחד, שחייב קרבן מעילה. וכן במסי מעילה (יה, א) "אכילתו ואכילת חברו הנאתו והנאת חברו מצטרפין זה עם זה, ואפילו לזמן מרובה", ובגמ' שם מבואר דאפי עד ג' שנים.

אם יש צירוף שמחשיבים את ההנאה של חצי הפרוטה שהיתה יקרה לפני שנה, משמע שהיא עודנה קיימת באיזה מקום בגופו ובנפשו, ויש

ממשות בהנאה ההיא, שיש זכר בכוחות הנפש שלו והשפעת ההנאה נמשכת, עד שיש מה לצרף להנאה השניה, וזה גם לאחר הפסק של זמן ארוך, כמו שנה שלמה ואף עד ג' שנים, שהוא זמן ניכר.

* חז"ל הקי' ירדו וצללו לעומק תהום הנפש, העלו את החכמה וגילו דעת, שכל תנועה ותנועה והשפעתה נחרתת ומונצחת לעולם ואינה הולכת לאיבוד. חוט ארוך נמשך מכל פעולה ומכל מחשבה והרחוק. ואף אם המחשבה היא רק חומר גלם ויבש, אבל היא מתקיימת בתת נפשו של האדם, ולעת מצוא היא מתגלה, צפה ועולה, והשכל בא אליה ומזדווג לה וממיה אוינה ומצטרפת ועוזרת ומעילה.

הפסוק הזה מלמדנו הדרך הנכונה לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו. ראשית, צריך להיות 'למען ישמעו' - היינו לשמוע דברי מוסר ממגידים ודרשנים, ועל ידי זה יתעוררו להגות בתורת ה' ויקיימו - למען ילמדו, היינו שילמדו בהתמדה רבה את תורת ה'. וע"י שילמדו תורה יזכו ל'יראו את ה'' היינו ליראה את ה' הגדול. וכשיש יראת שמם ממילא שומרים לעשות את כל דברי התורה הזאת. כי אין קיום תורה בלא יראת שמים.

אהבה היא בבחי' מים ומדת הגבורה והיראה היא בבחי' אש השורפת ומטהרת את הדם הטמא שבאדם. ולכן כנגד יצר לב האדם רע מנעוריו העצה הראשונה היא ראשית חכמה יראת ה', כי בלא שיתחיל ממת היראה כח הרע נמצא בו, וכל זמן שהרע בקרבו אינו יכול להגיע לכלום, ומשום כך פקודא קדמאה דא יראת ה'.

והנה כתיב (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. בעצם כאשר יהודי מביט על הבריאה צריך היה לבוא מתוך כך לעבודת ה' בדרגה עליונה, אכן כמאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע עה"פ עינים להם ולא יראו, דכאשר משתמשים בעינים להם, להנאות עצמם, אז ולא יראו, שוב אינו רואה כלל, וכן אונים להם להנאות עצמם, לא ישנעו, ומשום כך לא מתקיים שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, שהרי אינו רואה ואינו שומע. והכח לטהר זאת הוא רק ע"י מדת היראה המזככת את הדמים.

ויש ביצר לב האדם הרע מנעוריו ג' חלקים. יש כח התאוות המוטבע בדם האדם, שכתב ע"י הפרי הארץ (פר' עקב), בלי היראה אי אפשר להשתחרר מתאוות הגוף, ורק היראה שהיא הפסד שוברו לגוף. שכאמור רע זה כח מוטבע בדם ועד שאי אפשר להשתחרר מהתאוות רק ע"י יראת שמים. עוד יש את שורש הרע שבאדם שהוא בבחי' שורש פורה ראש ולענה, שממנו מסתעפים כל כוחות הרע שבאדם בכל עניניו, ואשר בעבורו ירד האדם לעולם כדי לתקן השורש הזה. ועוד יש ביצר לב האדם החלק של מדות רעות, כמש"כ הרמב"ם ופ"ז מהל' תשובה, אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות הרעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה וכו'. ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהם מעשה, שכומן שהאדם נשקע באלו קשה לפרוש מהן. והיינו ששלטון יצר לב האדם הרע מנעוריו מתפשט על כל שטחי החיים, בעניני תאוות, בשרשי הרע ובמדות רעות שיש באדם. והעצה לכל אלו הדברים המוטבעים בו היא מדת היראה, שלזאת נתן הקב"ה באדם את כח היראה לפחד ממי שגדול וחזק ממנו, כדי שישתמש בזה לעבודתו ית' בגין דאיהו רב ושליט על כולא. וכמאמר הבעש"ט הק' זי"ע שבאמת אין רע יורד מן השמים, וכל מדה שהקב"ה נתן באדם, בעצם לטובה ניתנה, שישתמש בה לעבודת ה' לאהבתו וליראתו ית'.

והרי שמדת היראה היא השורש לכל דבר טוב, וזהו מד"א בזה"ק שע"י יראת שמים משיג אמונה טהורה, דכל עוד שדם טמא בקרבו מתשבותיו רעות ואין אמונתו טהורה, ורק בכח מדת היראה המזככת את דמו משיג אמונה טהורה. וכן ענין בראשית"ת אותיות ירא'שבת, שהוא כמרומו בדרשת חו"ל (יבמות צג). עה"פ למען תלמד ליראה את ה"א כל הימים אלו שבתות וימים טובים, כי כל זמן שיש בו דם טמא אינו מסוגל לעבודת ה', וע"כ תלמד ליראה את ה' אלקיך בשבתות וימים טובים, לעורר בהם ראש לכל את מדת היראה שעל ידה יעקור את קח הרע שבקרבו ויזכר ויטהר את דמו הטמא. ולכן גם ההכנה קודם קבלת התורה היתה באימה וביראה ברתת ובוזיע, כי השורש לכל היא מדת היראה המזככת את הדם. וזהו מה שאמר הרה"ק

ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם, ולכאורה הרי מדת אהבה יותר גדולה ממדת היראה והיא תכלית כל התורה, ומדוע בהקהל נצטוו על מדת היראה. ועל דרך זה צ"ב בעוד מקומות דמשמע שהעיקר הוא מדת היראה, וכדכתיב יעתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה"א, ואינך בהקדמת הוזה"ק (ח"א יא): פקודא קדמאה דא יראת ה', דכתיב ראשית חכמה יראת ה'. וגם ההכנה למעמד הגדול של קבלת התורה היתה התעוררות מדת היראה, כמ"ד (שמות יט) ויחד כל העם אשר במחנה, ואחז"ל (ברכות כב). התורה ניתנה באימה וביראה ברתת ובוזיע. ובתקו"ז (ה): אי' בראשית"ת אותיות ירא'שבת, ולכאורה הרי שבת היא שורש האהבה כמ"ד ביני וביני בני ישראל אות היא לעולם, ומהו ענין ירא שבת. עוד צ"ב מד"א עוד בהקדמת הוזה"ק, פקודא דא יראת ה' דאקרי ראשית, ודא איהי תרעא לאעלא גו מהימנותא, שהיראה היא השער להכנס לאמונה, וכן איתא בזה"ק (ח"א נט). כל בר נש דדחיל ליה לקוב"ה שריא עמיה מהימנותא כדקא יאות, שע"י יראת שמים מגיע לאמונה טהורה, ולכאורה הרי אמונה היא שמביאה ליראה, וכלשון המו"נ שמביא הרמ"א בריש השו"ע, כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה, ואילו מדב הוזה"ק עולה שהיראה מביאה לאמונה.

וכי' הענין דהנה הקב"ה טבע בבריאה שיהיה יצר לב האדם רע מנעוריו, והטעם שנברא כך כי אילו היה רק טוב לא היתה כלל בחירה ולא היה באפשרות האדם לחטוא, ע"כ ברא הקב"ה את כח הרע שבאדם המוטבע בדמו. והרי זו החזית העיקרית שעומדת בפני האדם לעקור מקרבו את כח הרע, אשר כמאמר מרן בעיסה"ע זי"ע, בשכליות אי אפשר לעקור את הרע שהוא כח פעיל בדמו של אדם. ורק מדת היראה יכולה לטהר דמו של אדם, בבחי' חרדה מסלקת הדמים (נדה ט), שהיראה היא כח המזכך את הדמים. וכמו שיש דברים שניתן להוציא הבליעה מהם ע"י שמכבסם במים, אבל יש דברים שצריכים ללכנס ע"י שריפה באש, על דרך זה מדת

למדה תורה בכאן דרכי החנוך אותם צריך האב להקנות לבניו, ומבואר בכאן שהדרך שגייע בה ליראה את ה', הוא מתוך שילמד תורה ה' ויהיה בה תמיד, ומתוך שיועד בחכמתו גודל הדר גאון ה' ותפארתו, ירא ומתפחד ממנו לשמור ולעשות את כל דברי התורה אמנם בניהם אשר לא ידעו אשר אינם מוכשרים לקלוט תורה ה' בקרבם וא"כ נמצאים חסרים יראת ה', ישמעו ולמדו לירא את ה', שע"י שישמעו בצווחת חדא עם כל בני ישראל ושוהים במחיצה אחת ליראי ה' ומתחברים עם החכמים כחורת ה' מושפעים מהם להשריש בלבבותם יראת ה' ובה גופא הם למדים ליראה את ה' כל הימים וכו'.

אולם לכאורה עדיין אינו מובן כל צורכו דאם רצתה התורה ליתן שכר למביאייהם, על מה מגיע להם שכר, מה עשו שהביאום, הרי בלאו הכי היו מוכרחים להביאם, ותידין הבן איש חי שאב שהביא את ב' מ' מסתמא לא היה מקום פנוי לבנו והיה צריך להושיבו בחיקו והצפיפות מסתמא היתה גדולה. נמצא שמגיע להם שכר גדול יותר דלפום צערא אגרא. →

ורוצה להשתנות להיטיב דרכו ולהיות בריה חדשה, ובפרט בלימי התשובה, והריהו נשאר על עמדו מבלי לזוז ממקומו, כי חסר היסוד והבסיס שהוא מדת היראה אשר ראשית חכמה יראת ה', יראה פשוטה. כאמור שאי אפשר לעקור את שרשי הרע שבאדם רק ע"י מדת היראה השורפת ומכלה אותם. דומה הדבר לאדם הרוצה לעקור עץ והוא קוצץ אותו עם כל ענפיו ואילו את השורש לא עקר, שהעץ חוזר וצומח שוב ועוד ביתר שאת ממה שהיה קודם. כך בעבודת ה', גם כאשר יהודי מתקן את הענינים המעשיים, אם אינו עוקר את שרשי הרע הריהו תי כל ימיו עם שרשי הרע רח"ל הפורים ראש ולענה, והעצה לעוקרם היא רק בכח מדת היראה.

החבטחה הזאת מן הכח אל הפועל. מה היא "איתערותא דלתתא"? כמובן, בראש ובראשונה, שהאב ילמד את בנו. אך גם דברים אחרים, שאין השפעתם הישירה ניכרת כל כך, יכולים להכלל במושג זה. כל מאמץ שנעשה כדי לקרב את הבן לתורה, גם אם אינו נושא פירות הנראים לעין, מכל מקום יש לו תועלת בכך; הוא מעורר את ההשפעה מלמעלה, ועל ידי כך זוכה הבן לקבל שפע של תורה.

* וזה השכר המובטח להורים, המביאים את ילדיהם הרכים להקהל. אמנם, אין הילד מסוגל עדיין לקלוט, אבל מסירות נפש יש כאן. בבא הזמן יקצור הילד את הפירות של מסירות הנפש הזו, הוא יגדל בתורה, ואין לך שכר גדול מזה להורים!

אור וילך דניאל

ולכן תחלת השנה הם הימים הנוראים, דאיתא בספ"ק שבימים אלו צריך יהודי לעבוד להשי"ת בעיקר במדת היראה, כיון שלמעלה הם ימי דין ע"כ גם למטה צריכה עבודתם של ישראל להיות במדת היראה. והיינו לפי שתכלית הימים הנוראים היא כמד"א בזה"ק בעי בר נש לאמלוכי קוב"ה על כל אבר ואבר דלילה. והדרך לזה היא רק במדת היראה, מן יראת העונש ועד היראה בגין דאיהו רב ושלט ושאר המזיגות שיש ביראה. זה הכח שעל ידו משתלט יהודי על תאוותיו ועל שרשי הרע שבקרבו, ולכן נתן הקב"ה בתחלת השנה את הימים הנוראים כדי שיהודי יאחז במדת היראה ובכוחה יעקור את שרשי הרע. וזה גם התכלית של מצות הקהל למען ילמדו ויראו את ה"א, כי היראה היא ראשית הכל, ואח"כ נתן לו הקב"ה במתנה את מדת אהבה, התענוג של אז התענג על ה'.

שמעתי פירוש נפלא מהרב ישראל לוגאסי שליט"א, שכוונת הכהן בשאלתו היא לא דווקא לרגע זה, במה אתה בוחר עכשיו בתינוק או בממון, אלא כל שאלתו של הכהן היא על אורך חיי של הילד: "אתה, האבא, במה אתה בוחר? בממון או בחינוכו?" זאת שאלת השאלות!

פעמים רבות שבגלל ממון תצטרך להשקיע שעות נוספות של עבודה ביום אך יהא זה על חשבונם של הילדים.

הממון הוא מלווה את האדם לאורך כל ימיו ופעמים רבות נזקק האדם בהתנגשות בין רצונו לעסוק בחינוכו של ילדו לבין יצרו המפתוהו להשקיע כל זמנו ומרצו באהבת הממון.

כאן בא הכהן להדליק נורה אדומה לאב: דע לך כי התינוק הזה עודנו רק בשנים, עדיין לא טעם טעמו של חטא. אתה, האב, ואת האם, אחראים לגידולו ולחינוכו ואסור שהממון יהיה בעדיפות ראשונה על חינוכו.

⊕ זאת כוונת הכהן בשאלתו "במאי בעי טפי?" - מה אתה בוחר? איך אתה רוצה לחנך את ילדך? כיצד אתה רוצה שדמותך תיחרט בזיכרונו כשיגדל? הרי מרבית חינוכו קולט הילד בביתו כאשר הוא רואה את האב והאם מוסרים את נפשם על חינוך הילדים או על... מותרות.

משה

43 חיי ר' ב"ק וילך

ילמדו דכן הוא טבע דהקטנים ממהרים יותר לשמוע וללמוד מהגדולים, ולכן אצל הגדולים הוא ספק וכתב שיבואו למען ישמעו אבל הקטנים הוא ודאי שישמעו וילמדו, וזה שדרש רבי אלעזר בן עזריה, ליתן שכר למביאייהן, כי על ידי שהטף באים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ללמוד ליראה את ה', מתביישים הגדולים מהם ועל ידי זה יתעורר לב אבותיהם ואמותיהם גם הם ללמוד ליראה את ה', וזה שאמר ליתן שכר למביאייהן, כי על ידי שמביאים את בניהם, והם לומדים ושומעים ליראה את ה', מתעורר לבם על ידיהם ללמוד להשכיל להיטיב דרכיהם וליראה את ה', וזה גופא הוא שרשם.

צריך להבין, השאלה היתה על הטף למה הם באים, אם כן מהי התשובה לתת שכר למביאייהם, הרי לא זו מטרת הטף, תשובה זו היתה ראויה אם היינו שואלים הטף למה מביאים, על כך תשובה זו נכונה שהמטרה לתת שכר?

היה הרב מפוניבז' זצ"ל מבאר בשם גיסו הגה"צ רבי אשר קלמן זצ"ל הי"ד ראש ישיבת פוניבז' בליטא: זו אכן תשובה מדוייקת לשאלה, הטף למה באים, משום שאם האדם במתכוון או שלא במתכוון גורם להשפעה טובה לאחרים, הרי הוא זוכה בזה לעצמו, שכן סוף סוף הוא הצינור למצוה זו והוא יקבל עליה שכר וכמו שמצינו ברש"י סוף פרשת ויקרא שהמאבד מטבע ובה עני ומצאה, יתברך המאבד, שהרי סוף סוף על ידו הוטב לעני.